

**UWAGI KOALICJI NA RZECZ RÓWNYCH SZANS
DO PROJEKTU KRAJOWEGO PROGRAMU DZIAŁAŃ NA RZECZ RÓWNEGO
TRAKTOWANIA NA LATA 2013-2015**

Wprowadzenie

Organizacje członkowskie Koalicji na Rzecz Równych Szans z uznaniem odnoszą się do przedstawionego do konsultacji społecznych projektu Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania. Zarówno zakres merytoryczny, jak i szczegółowość zaplanowanych działań dają nadzieję, iż rządowa polityka antydyskryminacyjna i równościowa będzie efektywna, przyniesie od dawna oczekiwane przez społeczeństwo konkretne rezultaty a także zapewni zmianę świadomości władz publicznych w zakresie rangi i wagi objętych Programem kwestii.

Uwagi generalne

Koalicja na Rzecz Równych Szans zwraca uwagę, iż realizacja tak rozbudowanego Programu działań, bogatego w ogromną liczbę celów i narzędzi winna być zagwarantowana odpowiednimi nakładami środków finansowych. Wiele z zaplanowanych założeń będzie pociągać za sobą wydatki, także z budżetu państwa, i ich realizacja nie może odbywać się bezkosztowo. Tam, gdzie jest to możliwe, dokonać należy oszacowania kosztów wprowadzenia danego rozwiązania. Wydaje się, że wpisanie do Programu jedynie deklaracji, że „oprócz środków pochodzących z budżetu państwa finansowanie działań będzie wymagało zaangażowania środków pochodzących przede wszystkim z funduszy europejskich, mechanizmów partnerstwa publiczno-prywatnego i partnerstwa publiczno-społecznego” nie jest wystarczające. Dokonać należy przeglądu obecnie obowiązujących strategii rządowych (np. Strategia wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, czy też Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych) na realizację których zagwarantowane są konkretne fundusze i uzupełnić (zmienić) w nich priorytety w taki sposób, aby możliwe było efektywne wdrożenie założonych celów Programu.

Wydaje się, że zbyt lakonicznie potraktowano kwestię monitoringu i ewaluacji Programu w kontekście współpracy z organizacjami pozarządowymi. Koalicja na

Rzecz Równych Szans stoi na stanowisku, że przy tak skonstruowanym Programie i przy tak wielu celach niezbędna jest stała współpraca z podmiotami, które na co dzień monitorują sytuację osób zagrożonych dyskryminacją. Sugerujemy powrót do prezentowanego w nieodległej przeszłości przez Pełnomocniczkę Rządu ds. Równego Traktowania pomysłu powołania Rady ds. Równego Traktowania przy Prezesie Rady Ministrów. Wydaje się, że Rada mogłaby służyć jako efektywne forum ewaluacyjne realizowanego przez rząd Programu.

Koalicja na Rzecz Równych Szans nie może także nie odnieść się do faktu, iż projekt Programu został przedstawiony do konsultacji społecznych z tak dużym opóźnieniem, pomimo przepisów ustawowych wprowadzających konkretny termin na jego opracowanie i wdrożenie. W związku z tym, wydaje się że niezbędne jest także przyjęcie (wraz z Programem) harmonogramu określającego ramy czasowe realizacji dokumentu, tak, aby realizację następnego Programu (po roku 2015) nie rozpoczęła się z opóźnieniem. Chodzi głównie o zaplanowanie terminów oceny śródkresowej i końcowej.

W odniesieniu do części wprowadzającej Programu odnoszącej się do przepisów prawa międzynarodowego w zakresie równego traktowania, zdaniem Koalicji na Rzecz Równych Szans przedstawiony standard warto uzupełnić o kluczowe przykłady z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Komitetu Praw Człowieka ONZ (oraz innych organów traktatowych systemu uniwersalnego), które w zakresie regulowanym przez Program wyznaczyły tendencje ochrony przed nieobiektywnym nierównym traktowaniem.

W części wprowadzającej Programu, przy okazji omówienia pojęcia „*gender mainstreaming*”, warto również opisać i podkreślić znaczenie mechanizmu „tymczasowych zarządzeń specjalnych” [na podstawie przepisów Konwencji w sprawie Eliminacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet (dalej CEDAW) – art. 4] oraz omówić szczególne potrzeby kobiet w zakresie praw i zdrowia reprodukcyjnego, które wymagają należytej uwagi i towarzyszących im działań w ramach polityki antidyskryminacyjnej Rządu RP (na podstawie Zalecenia Ogólnego Komitetu CEDAW nr 24 dot. zdrowia). Ponadto, na str. 20 proponujemy dodać następujące zdanie: „Choć Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji jest prawnie wiążącym dokumentem dla Państw-Stron, które ją ratyfikowały, to Polska nadal nie wdrożyła w pełni jej regulacji.”

Postulujemy także uzupełnienie części prawnej wprowadzenia do Programu o powołanie się (str. 27) na przepisy Dyrektywy 2004/113/WE wprowadzającej zasadę równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do dóbr i usług. Ze względu na konieczność zdefiniowania odpowiednich działań na rzecz ulepszenia sytuacji osób homo- i biseksualnych oraz transpłciowych i interseksualnych postulujemy dołączenie do omawianych międzynarodowych dokumentów Zalecenia CM/Rec(2010)5 Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich w zakresie środków zwalczania dyskryminacji opartej na orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej oraz Zasady Yogyakarty, jako formę rekomendacji pochodzącej od kręgów eksperckich.

Dodatkowo, w części prawnej wprowadzenia w kontekście prawa krajowego w zakresie równego traktowania proponujemy przy omówieniu przepisów Konstytucji RP (str. 28) dodanie informacji, że to właśnie z regulacji konstytucyjnych wynika prawnie wiążący charakter międzynarodowych traktatów praw człowieka (w tym Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet). Na str. 29 proponujemy także, aby zdanie w brzmieniu: „Klasycznym przypadkiem takiego postępowania może być uzależnienie awansu, czy kariery podległego pracownika od zachowań o charakterze seksualnym” zamienić na: „Najbardziej skrajnym przypadkiem takiego naruszenia prawa może być uzależnienie kariery podległego pracownika od zachowań o charakterze seksualnym” (wyraz „klasyczne” wydaje się tu niewłaściwy, m.in. dlatego, że sugeruje, że jest to najczęstsza forma molestowania). Na str. 32 (koniec drugiego paragrafu) proponujemy następująco podsumować omówienie zakresu przedmiotowego: „Z uwagi na to, że ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. przewiduje różny poziom ochrony prawnej dla różnych grup narażonych na dyskryminację, jej przepisy pozostają w sprzeczności z regulacjami ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych (w tym Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet).

Wydaje się, że warto także nawiązać do dobrych praktyk innych państw, które przyjmują podobne rządowe strategie antydyskryminacyjne i je z powodzeniem realizują. Wiele z nich przyniosło pozytywne rezultaty w przeciwdziałaniu dyskryminacji i służyć mogą jako przykłady efektywnej polityki.

Z zadowoleniem przyjmujemy fakt, że w programie zauważona została sytuacja osób transpłciowych na rynku pracy, a także podkreślona ich trudna sytuacja życiowa wynikająca z nieuzasadnionego przedłużania procesu korekty płci

metrykalnej, co wynika z niewystarczającej definicji kolejnych procedur tego procesu (brak odpowiedniej ustawy) oraz przedłużającego się postępowania sądowego.

Cieszy nas również, że w rozdziale dotyczącym międzynarodowego prawa pamiętano o niezwykle istotnej dyrektywie 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja preredagowana) (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 23), która bezpośrednio odnosi się do osób będących po korekcie płci metrykalnej. Niepokoi nas fakt, że mimo poruszenia we wstępie do programu kwestii płci społeczno-kulturowej i polityki gender mainstreamingu, nie zdecydowano się podkreślić problematyki transpłciowości, która – choć grupowana w skrótowcu LGBT – najczęściej odnosi się właśnie do problematyki społecznie definiowanej płci. Postulujemy uwzględnienie tej tematyki w odniesieniu do działań rządu na rzecz równości płci. W rozwinięciu skrótowca LGBT należy osoby "transseksualne" zastąpić "transpłciowymi", aby obejmował on szerokie aspekty tożsamości i ekspresji płciowej. Problematyka kwestii dotyczących osób LGBT powinna zostać odpowiednio rozszerzona i wyjaśniona, aby działania na rzecz tej społeczności nie zostały rozumiane wyłącznie jako działanie na rzecz orientacji seksualnej, bez uwzględniania tożsamości płciowej, co często ma miejsce przy posługiwaniu się wspomnianym skrótowcem.

Koalicja na Rzecz Równych Szans pragnie zauważyć, że dokument nie przestrzega w pełni równości traktowania obywateli polskich używając zawężających pojęć Polki i Polacy. Przykłady: str. 6 i następne w opisie projektu „Równe traktowanie standardem dobrego rządzenia” czytamy m.in.: „...został zbadany m.in. stosunek Polek i Polaków do grup narażonych na nierówne traktowanie, a także określono dystanse społeczne względem tych grup” oraz podobnie na str. 7, 8,10, 11, 12, 13. Podobnie na dalszych stronach programu: 48, 51, 55, 59, 60, 87, 97, 119. Pragniemy podkreślić, że dbałość o język jest pierwszym i najłatwiejszym do spełnienia warunkiem przeciwdziałania dyskryminacji, a przedstawiony projekt rozprawia o dyskryminacji językiem wykluczającym tych, którzy, będąc polskimi obywatelami nie czują się wyłącznie Polkami/Polakami. Sprawę tę uważamy za szczególnie ważną, ponieważ w ostatnich latach właśnie taki wykluczający język zadomowił się w publicznych wypowiedziach. Proponujemy przyjęcie w Programie sformułowania szerszego bardziej włączającego (zgodnie ze standardem wyznaczonym przez polską Konstytucję).

Ponadto, wnosimy o dokonanie zmian językowych i użycie w dokumencie następujących zwrotów: zamiast „osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim” – „osoba poruszająca się na wózku”, zamiast „ofiary dyskryminacji/przemocy” – „osoba doświadczająca dyskryminacji/przemocy”.

Tekst projektu Programu należy poddać także korekcie językowej i redakcyjnej.

Uwagi szczegółowe

I. Obszar: Polityka antydyskryminacyjna

Uwagi wstępne

Przy omówieniu polityki antydyskryminacyjnej (str. 36 pierwszy akapit) poza likwidacją dyskryminacji, należy również podkreślić jej inne, równie ważne cele, do których Polska jest zobligowana na mocy ratyfikowanych traktatów praw człowieka. Po pierwsze, należy podkreślić konieczność wyrównywania szans, które często wymagają wprowadzania tymczasowych zarządzeń specjalnych, zmierzających do uzyskania faktycznej równości (art. 4 CEDAW) oraz konieczność podejmowania wszelkich możliwych działań, mających na celu likwidację krzywdzących stereotypów, leżących u podstaw dyskryminacji (art. 5 CEDAW). Na str. 37 (drugi akapit) proponujemy uzupełnienie, iż ustawa nie bierze również pod uwagę definicji dyskryminacji, zawartej w art. 1 CEDAW.

Proponujemy również wyznaczyć jako oddzielny cel opracowanie strategii Gender Mainstreaming (procesowi, któremu poświęcono wiele miejsca w diagnozie) i mechanizmów jej ewaluacji.

Cel szczegółowy 1.

Wdrożenie rozwiązań prawnych zgodnych z przepisami prawa międzynarodowego zapewniających pełną i równą ochronę wszystkim grupom narażonym na dyskryminację.

Podkreślenia wymaga, iż standard pełnej ochrony przed dyskryminacją zagwarantowany jest także przepisami konstytucyjnymi, głównie poprzez przepis art. 32 ustawy zasadniczej. Proponujemy także uzupełnienie Celu poprzez dodanie zobowiązania o treści: „Zwiększenie zaangażowania w wykonanie postanowień CEDAW”, które w swoich działaniach powinno obejmować wdrożenie wszystkich Uwag Końcowych Komitetu CEDAW z 2007 r. Jest to tym bardziej konieczne, iż na najbliższej sesji sprawozdawczej CEDAW, Rząd Polski będzie z tego rozliczany.

Cel szczegółowy 2.

Uruchomienie systemu ewaluacji i monitoringu polityki równego traktowania.

Cel wymaga uzupełnienia o konieczność wprowadzenia szczegółowych statystyk zbieranych przez Ministerstwo Sprawiedliwości w odniesieniu do postępowań wszczynanych na podstawie ustawy z dnia 3 grudnia o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Duże nadzieje wzbudzały ostatnie działania Ministerstwa Sprawiedliwości w tym zakresie, w związku z wejściem w życie z dniem 1 października 2012 r. Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 września 2012 r. zmieniającego zarządzenie z 2003 r. w sprawie organizacji zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, które oprócz rejestracji spraw dotyczących dyskryminacji z zakresu prawa pracy, przewiduje obowiązek rejestrowania spraw o roszczenia dochodzone na podstawie ustawy antydyskryminacyjnej. Należy jednak poddać działanie Zarządzenia ewaluacji, z uwagi na fakt, iż zgodnie z ww. aktem prawnym roszczenia antydyskryminacyjne podlegać będą rejestracji jako podtyp powództw o ochronę dóbr osobistych, co w dalszym ciągu powodować będzie uniemożliwienie dokładnej identyfikacji liczby spraw z zakresu ustawy antydyskryminacyjnej. Co więcej, nie będzie możliwe ustalenie cech prawnie chronionych, które były podawane jako powód dyskryminacji.

Do kluczowych działań prowadzących do osiągnięcia Celu 2. należy zatem dodać konieczność wprowadzenia obowiązku systemowego gromadzenia danych statystycznych dotyczących liczby i rodzaju postępowań sądowych z zakresu dyskryminacji (utworzenie odrębnych statystyk dla spraw z ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów UE w zakresie równego traktowania). Organ odpowiedzialny za realizację: Ministerstwo Sprawiedliwości

Cel szczegółowy 3

Wprowadzenie do programu GUS zagadnień umożliwiających monitorowanie sytuacji grup narażonych na dyskryminację.

Proponujemy uzupełnienie działania o opracowanie metodologii tzw. „gender statistics” wzorowanej na <http://www.unece.org/stats/gender/> .

Celem uzyskania pełnego obrazu grup narażonych na dyskryminację, szczególnie grup mniejszościowych trudnodostępnych (członków ukrytych lub trudnodostępnych społeczności), i co za tym idzie postawienie właściwej diagnozy sytuacji tych grup, należy zwrócić szczególną uwagę na dobór narzędzi i metod badawczych. W przypadku badań dotyczących mniejszości etnicznych czy migrantów ma to niebagatelne znaczenie, przesądzać bowiem będzie o właściwym kierunku działań podejmowanych na rzecz tych społeczności.

Cel szczegółowy 4.

Stworzenie skutecznego mechanizmu współpracy w ramach administracji rządowej na szczeblu centralnym i wojewódzkim.

W kontekście ustanowienia Koordynatorów ds. Równego Traktowania konieczne jest precyzyjne określenie ich kompetencji, czego zabrakło w opisie działania.

Cel szczegółowy 5

Podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie równego traktowania wśród pracowników i wśród pracownic instytucji publicznych (w tym sędziów, urzędników czy funkcjonariuszy służb porządku publicznego).

Określony został tylko moment startowy podjęcia działań, brak planu co do terminu zakończenia ich realizacji.

Należy dodać: opracowanie (we współpracy z ekspertami z zakresu prawa antidyskryminacyjnego) podręczników szkoleniowych dla urzędników państwowych, funkcjonariuszy oraz przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości. Odnośnie postulatu objęcia edukacją antidyskryminacyjną wszystkich partnerów społecznych, istnieje pilna potrzeba wprowadzenia obowiązkowego programu nauczania w tym zakresie do szkół policyjnych, jak również objęcia szkoleniami antidyskryminacyjnymi obecnych policjantów wszystkich szczebli.

II. Obszar: Równe traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczeń społecznych

Uwagi wstępne

We wprowadzeniu cytowane są wyniki monitoringu ogłoszeń o pracę przeprowadzonego przez PTPA, w przypisie (28) wskazano jednak na pozycję „Równe traktowanie standardem dobrego rządzenia” – należałoby sprecyzować w przypisie, że chodzi o badania PTPA zawarte w raporcie : Równe traktowanie w zatrudnieniu. Przepisy a rzeczywistość. K. Śmiszek, K. Kędziora, M. Zima (red.), Raport z monitoringu ogłoszeń o pracę. Wnioski. Rekomendacje, Warszawa 2009.

Cel szczegółowy 1.1

Zwiększenie możliwości dzielenia się uprawnieniami rodzicielskimi przysługującymi obojgu rodzicom w związku z opieką nad małym dzieckiem.

Kluczowe działania: Nowelizacja Kodeksu pracy i ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Należy na tym etapie uszczegółwić treść kluczowych działań np. poprzez sformułowanie „Nowelizacja (...) w zakresie uprawnień rodzicielskich i możliwości korzystania z urlopów rodzicielskich w równym wymiarze przez kobiety i mężczyzn”

Cel szczegółowy 1.2.

Wyrównywanie praw osób zatrudnionych i samo zatrudnionych związanych z urlopami wychowawczymi.

Kluczowe działania: nowelizacja ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Należy na tym etapie uszczegółowić treść kluczowego działania poprzez doprecyzowanie zakresu nowelizacji, choćby przez wskazanie obszarów, w tym przypadku w zakresie wyrównania dostępu do ubezpieczeń społecznych bez względu na formę zatrudnienia, także w odniesieniu do zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych (np. poprzez dobrowolne ubezpieczenie społeczne).

Cel szczegółowy 1.3

Rozwijanie instytucjonalnej opieki nad dziećmi oraz osobami zależnymi, jako wsparcie aktywności kobiet i mężczyzn na rynku pracy.

Niepokój budzi sformułowanie działania nr 3 w ramach celu 1.3. dot. „zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w tworzeniu i prowadzeniu opieki instytucjonalnej nad dziećmi oraz osobami zależnymi.”. Istnieje obawa, że tak ważne zadanie Rządu RP, jakim jest stworzenie efektywnego systemu (publicznej) instytucjonalnej opieki nad dziećmi zostanie przerzucone na organizacje pozarządowe. To zadanie powinno zostać w kompetencjach Rządu. Organizacje pozarządowe powinny jedynie pełnić funkcję konsultacyjną i wspierającą. W związku z tym w tytule celu należy podkreślić „publiczne” instytucjonalne formy opieki, w tym wsparcie dla osób wychowujących dzieci z niepełnosprawnością. W przypadku delegowania części tego zadania na podmioty społeczne należy zagwarantować, że przy wyborze danej organizacji musi ona spełniać określone kryteria, w tym kierować się w swoich działaniach zasadą niedyskryminacji.

Właściwym wydaje się także podanie choćby szacunkowych liczb dotyczących miejsc w placówkach, które mają być stworzone i dostępne dla dzieci w okresie realizacji Programu.

Cel szczegółowy 1.4

Promowanie równego udziału kobiet i mężczyzn na stanowiskach decyzyjnych.

Proponujemy dodanie zobowiązania dotyczącego likwidacji szkodliwych stereotypów płci (art. 5 CEDAW) oraz promowanie zapisów CEDAW (analogicznie jak jest to w przypadku Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych na str. 65). Fakt, że CEDAW została ratyfikowana przeszło trzydzieści lat temu niestety nie przekłada się na odpowiednie rozpoznanie zobowiązań, wynikających z tego faktu i nie oznacza bynajmniej, że nie ma potrzeby ich promowania. Podobnie jak w przypadku nowych instrumentów opracowanych na forum ONZ i ratyfikowanych przez Polskę, z równie dużym zaangażowaniem należy promować CEDAW.

Cel szczegółowy 1.5.

Niwelowanie różnic w zarobkach kobiet i mężczyzn za pracę na tych samych stanowiskach i pracę o jednakowej wartości i jakości (ograniczanie luki płacowej).

Należy dodać działanie, polegające na „Wypracowaniu metodologii porównywania prac pod kątem oceniania ich wartości, uwzględniając przy tym zakres odpowiedzialności oraz wykształcenie/kwalifikacje.” (np. zarobki pielęgniarek w stosunku do zarobków w zmaskulinizowanych sektorach).

Cel szczegółowy 1.6.

Wspieranie kobiet przy wyborze ścieżki kariery zawodowej oraz wspieranie młodych kobiet i dziewcząt w rozwijaniu talentów przywódczych.

Należy dodać działania, polegające na: „Promowaniu zwiększenia udziału kobiet w szkolnictwie zawodowym o profilu technicznym, który pozwoli kobietom na znalezienie pracy w sektorach o wyższych zarobkach (płace w sektorach sfeminizowanych są niższe).” Dokładna analiza tej problematyki znajduje się w opracowanym przez Koalicję KARAT raporcie alternatywnym z wykonania postanowień CEDAW.

Ponadto, na str. 65: (działanie nr 9) proponujemy termin „zmiana płci” należy zastąpić terminem „korekta płci”.

Cel główny 2

Równe traktowanie na rynku pracy grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów.

Uwagi wstępne

Koalicja z uznaniem odnosi się do zawartej w diagnozie informacji nt. zjawiska molestowania seksualnego, które w szczególnie dotkliwy sposób dotyka osoby w trudnym położeniu ekonomicznym. Istnieje potrzeba podjęcia działań w tym zakresie, co niestety nie znalazło odzwierciedlenia w celach i towarzyszących im działaniach. W opisie luki płacowej nie zwrócono szczególnej uwagi na lukę w grupie osób z najniższym wykształceniem (wynoszącą ponad 30%). Szczegółowy opis tego fenomenu znajduje się w raporcie alternatywnym z wykonania postanowienia CEDAW, nad którym prace koordynowała Koalicja KARAT.

W omówieniu problemu dyskryminacji na rynku pracy ze względu na wiek pominięto problem szczególnie trudnej sytuacji młodych kobiet. Ich zatrudnienie jest szczególnie niestabilne (bez względu na to czy posiadają dzieci czy nie).

Postulujemy także w tytule celu głównego nr 2 dodanie tożsamości płciowej jako przesłanki równego traktowania.

Fragment odnoszący się do sytuacji imigrantów na rynku pracy nie przedstawia pełnego obrazu rzeczywistych problemów, z jakimi boryka się ta grupa mniejszościowa. Przede wszystkim, nie można się zgodzić ze stwierdzeniem, że „tylko nieliczne z problemów mają znamiona dyskryminacji, ponieważ każde państwo UE zgodnie z obowiązującymi przepisami ma prawo do swobodnego kształtowania polityki migracyjnej umożliwiającej chronienie własnego rynku pracy. Wiele z doświadczanych przez cudzoziemców utrudnień nie nosi znamion dyskryminacji także ze względu na fakt, że przepisy antydyskryminacyjne chroniące pracowników odnoszą się do osób zatrudnionych na formalnym rynku pracy, nie chronią zatem osób zatrudnionych w tzw. szarej strefie”. Warto podkreślić, że prawo państwa do kształtowania polityki migracyjnej jest czymś odrębnym od obowiązku równego traktowania w zatrudnieniu. Np. nie będzie dyskryminacją wprowadzanie wymogów uzyskania pozwoleń na pracę przez określone kategorie cudzoziemców czy

wprowadzanie pewnych ograniczeń odnośnie wjazdu czy pobytu na terytorium RP w związku z podejmowanym zatrudnieniem. W świetle przepisów Kodeksu pracy oraz ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów UE w zakresie równego traktowania dyskryminacją będzie nierówne ukształtowanie wynagrodzenia pracowników polskich i nie-polskich za taką samą lub podobną pracę, niezależnie, czy osoba jest zatrudniona w oparciu o umowę o pracę czy cywilnoprawną. Obowiązek równego traktowania dotyczy zarówno warunków zatrudnienia, dostępu do szkoleń, awansów, jak i samego etapu rekrutacji (nie tylko poprzez zakaz zadawania przez pracodawców pytań o ich narodowość czy pochodzenie). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE za dyskryminację zostanie uznana polityka firmy niezatrudniania obcokrajowców – w sprawie Feryn przeciw Centrum Równości Szans i Zwalczenia Rasizmu (C-54/07). Trybunał uznał, że publiczne oświadczenie pracodawcy o polityce niezatrudniania osób określonego pochodzenia stanowi przejaw bezpośredniej dyskryminacji. Również z testów dyskryminacyjnych przeprowadzonych przez Instytut Spraw Publicznych, o których mowa w Programie, wynika, że dyskryminacja cudzoziemców ma miejsce na etapie rekrutacji.

Cel szczegółowy 2.1.

Wspieranie grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów na rynku pracy.

Należy rozszerzyć katalog grup chronionych wymienionych w celu głównym 2 i celu szczegółowym 2.1. poprzez otwarcie katalogu przez użycie sformułowania „w szczególności” lub enumeratywne wskazanie większej liczby grup, przede wszystkim przez dodanie przesłanki tożsamości płciowej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.1 – pkt 10 – należy doprecyzować jakimi narzędziami odbywać się będzie promocja przepisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Co więcej, wydaje się, że zamieszczenie w Programie zobowiązania o działaniu mającym na celu wyrównanie płac za taką samą pracę nie powinno dotyczyć tylko kobiet i mężczyzn, ale także w zakresie monitorowania nierówności wynagrodzeń z innych powodów (np. wieku, niepełnosprawności).

Z uwagi na ograniczone możliwości badania dyskryminacji migrantów na rynku pracy, metoda testów dyskryminacyjnych powinna być wykorzystywana w jak najszerszym zakresie. Dyskusyjne jest natomiast czy przeprowadzenie ogólnopolskich reprezentatywnych badań dotyczących sytuacji migrantów na polskim rynku pracy z uwzględnieniem kategorii ich kompetencji zawodowych i stopnia znajomości języka polskiego będzie właściwym narzędziem do realizacji celu jakim jest równe traktowanie na rynku pracy grup narażonych na dyskryminację

Nie do końca jest prawdą, że „przepisy antydyskryminacyjne chroniące pracowników odnoszą się do osób zatrudnionych na formalnym rynku pracy, nie chronią zatem osób zatrudnionych w tzw. szarej strefie”. Zakaz dyskryminacji wyrażony w art. 32 Konstytucji RP odnosi się nie tylko do obywateli polskich, ale również cudzoziemców, w tym nieudokumentowanych migrantów. Ponadto w dniu 21 lipca 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Mimo że nie zawiera ona przepisów stricte antydyskryminacyjnych, wprowadza szereg ułatwień w zakresie dochodzenia zaległego wynagrodzenia przez cudzoziemców, którzy nielegalnie przebywają i wykonują pracę na terytorium danego państwa członkowskiego oraz określa sankcje dla podmiotów powierzających wykonywanie pracy cudzoziemcowi przebywającemu bez ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium Polski i tryb dochodzenia roszczeń z tytułu wynagrodzenia i związanych z nim świadczeń.

Jednym z poważniejszych problemów cudzoziemców podejmujących zatrudnienie w Polsce jest nierówne ukształtowanie wynagrodzenia oraz niewypłacanie wynagrodzenia lub wypłacanie niższych kwot, niż to zostało ustalone w umowie oraz nieudokumentowana forma zatrudnienia (np. bez potwierdzenia warunków pracy w formie pisemnej). Dlatego gros działań, w tym o charakterze świadomościowym i edukacyjnym, powinno być adresowane do pracodawców, którzy naruszają zasadę równego traktowania w stosunku do nie-obywateli polskich.

Jeżeli chodzi o informacje na temat udziału imigrantów i imigrantek w formalnym rynku pracy trudno się zgodzić ze stwierdzeniem, że statystyki MPiPS odnośnie ilości wydanych zezwoleń stanowią ich podstawowe źródło.

Dane liczbowe nt. wydanych zezwoleń czy zarejestrowanych oświadczeń nie mówią za wiele o sytuacji migrantów i migrantek na polskim rynku pracy. Istotne mogłyby się okazać dane z ZUSu, Urzędów Skarbowych oraz Urzędów Pracy, jednak pod warunkiem, że instytucje te zostałyby zobowiązane do odpowiedniego kategoryzowania spraw, z uwzględnieniem tych dotyczących obywateli nie-polskich.

Cel. szczegółowy 2.2.

Wdrażanie zapisów Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych ONZ poprzez przygotowanie spójnych i efektywnych regulacji prawnych z zakresu wspierania opieki nad osobami z ciężką niepełnosprawnością, wymagającymi opieki ciągłej.

Kluczowe działania: 1. Konsultacje z rodzinami sprawującymi opiekę nad osobami z ciężką niepełnosprawnością, wymagającymi opieki ciągłej.

W celu 2.2. i kluczowym działaniu 1 należy zastąpić wyrażenie „ciężka niepełnosprawność” nazewnictwem zgodnym z art. 3 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r., który stanowi, że ustala się 3 stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Wydaje się, że w tym punkcie Programu należałoby zastąpić wyrażenie „nad osobami z ciężką niepełnosprawnością” sformułowaniem „nad osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności”. Chyba, że Program ma udzielić ochrony także osobom, które z jakichś powodów nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności – mało prawdopodobne jest jednak, aby osoba posiadająca niepełnosprawność w stopniu znacznym nie legitymowała się odpowiednim orzeczeniem.

W części dotyczącej planowanym działaniom dotyczącym wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnością szczególną uwagę poświęcono konieczności stworzenia spójnych i efektywnych regulacji prawnych z zakresu wspierania opieki nad osobami z ciężką niepełnosprawnością wymagających stałej opieki. Postanowienia Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania w latach 2013-2015 nie uwzględniają jednak nowych standardów dotyczących praw osób z niepełnosprawnością intelektualną. Konwencja wymaga, by Państwa-Strony zagwarantowały osobom niepełnosprawnym taką samą

zdolność do podejmowania czynności prawnych jak innym obywatelom we wszystkich aspektach życia (art.12 Konwencji ONZ). Jest to jednoznaczne z koniecznością przeprowadzenia głębokiej reformy obecnego kształtu instytucji ubezwłasnowolnienia i wprowadzenia instrumentów i metod wspieranego podejmowania decyzji.

Uwagi dodatkowe: należy rozważyć włączenie organizacji pozarządowych do prac legislacyjnych jako „podmiot wskazany do współpracy” – będzie to stanowiło legitymizację woli prowadzenia konsultacji społecznych z organizacjami na każdym etapie realizacji działań legislacyjnych przewidzianych w Programie.

III. Obszar: Przeciwdziałanie przemocy i zwiększenie ochrony ofiar przemocy

Uwagi wstępne

Proponujemy uzupełnić opis zobowiązań prawnych Polski (str. 67) w tym zakresie o postanowienia Zalecenia Ogólnego nr 19 Komitetu CEDAW.

Proponujemy także, aby wprowadzenie do tego Obszaru uzupełnić o informacje jakie były przyczyny złożonych zastrzeżeń do Konwencji RE o przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Cel główny 1.

Doskonalenie prawa i jego stosowania w zakresie przeciwdziałania przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej

Proponujemy rozszerzenie i doprecyzowanie zakresu podmiotowego tego celu o poszczególne grupy kobiet (np. kobiety starsze, kobiety niepełnosprawne itd.).

Cel szczegółowy 1.2.

Przeciwdziałanie przestępstwom przeciwko przemocy seksualnej.

W nawiązaniu do planowanych działań z zakresu wdrożenia postanowień Konwencji RE o zwalczaniu i przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, podkreślania wymaga zobowiązanie wynikające z treści art. 25 Konwencji RE, polegające na stworzeniu wyspecjalizowanych centrów pomocy kryzysowej przeznaczonych dla ofiar przemocy seksualnej i zgwałcenia. Stworzenie tego typu ośrodków powinno być integralnym elementem tworzenia systemu pomocy i wsparcia dla osób pokrzywdzonych przestępczością przeciwko wolności seksualnej.

Cel szczegółowy 1.4.

Upowszechnianie zagadnień z obszaru przeciwdziałania przemocy z uwzględnieniem perspektywy płci.

Działania należy uzupełnić o potrzebę upowszechniania wiedzy na temat tego, że przemoc wobec kobiet stanowi formę dyskryminacji.

Cel szczegółowy 3.1.

Zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Do kluczowych działań prowadzących do realizacji celu 3.1 należy dodać przeprowadzenie badań ilościowych w celu ustalenia skali zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Cel szczegółowy 3.2.

Podniesienie poziomu wiedzy na temat zjawiska przemocy wobec przedstawicieli mniejszości narodowych, etnicznych i migrantów.

Jednym z zadań służących realizacji celu 3.2. powinno być analogicznie do realizacji celu 3.1. prowadzenie działań uświadamiających skierowanych do ogółu społeczeństwa, uwrażliwiających na zjawisko przemocy i dyskryminacji wobec mniejszości narodowych, etnicznych i migrantów.

Cel główny 5.

Przeciwdziałanie przemocy i mowie nienawiści w odniesieniu do grup narażonych na dyskryminację.

Uwaga wstępna

Proponujemy także uzupełnienie Celu 5. o dodatkowy cel szczegółowy 5.2. w brzmieniu: „Podnoszenie poziomu wiedzy z zakresie przestępstw motywowanych nienawiścią oraz kształtowanie postaw tolerancji wśród funkcjonariuszy policji”.

Działania prowadzące do osiągnięcia celu 5.2.: szkolenia dla policjantów z zakresu problematyki przestępstw z nienawiści.

Cel główny 6.

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej w szkole powodowanej stereotypami i uprzedzeniami.

Uwaga wstępna

Postulujemy również włączenie do Krajowego Programu problematyki ekspresji płciowej, która łączy się z problematyką tożsamości płciowej i orientacji seksualnej, szczególnie w kwestiach związanych z dyskryminacją oraz przemocą. Ekspresja płciowa to sposób prezentowania się w społeczeństwie poprzez akcesoria kulturowe tradycyjnie kojarzone z płcią zarówno poprzez narzędzia materialne (ubiór itp.), jak niematerialne (np. sposób poruszania się, język). Ekspresja płciowa może być narzędziem manifestacji tożsamości płciowej, ale nie musi. Bardzo często przemoc uważana za homo- lub transfobiczną spowodowana jest negatywną oceną ekspresji płciowej ofiary przez agresora, a osoba poszkodowana nie musi wcale przynależać do społeczności LGBT.

Cel szczegółowy 6.1.

Kontynuacja Programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” poszerzonego o zagadnienia dotyczące przemocy rówieśniczej powodowanej stereotypami i uprzedzeniami.

W opisie działania, przypisanego do tego celu, należy dodatkowo podkreślić potrzebę upowszechniania wiedzy na temat szkodliwych stereotypów płci.

Cel szczegółowy 6.2.

Podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy rówieśniczej w szkole powodowanej stereotypami i uprzedzeniami.

Cel szczegółowy 6.2. to ważna kwestia zmiany świadomości społecznej na temat przemocy rówieśniczej powodowanej stereotypami i uprzedzeniami. Niestety żadne spośród wskazanych trzech Kluczowych działań nie kieruje się wprost do uczniów, tj. do najważniejszego podmiotu oddziaływań. Chodzi tu bardziej o upowszechnianie i wspieranie przez Krajowy Program projektów edukacyjnych prowadzonych przez wiele organizacji pozarządowych wprost w klasach szkolnych, niż o kampanie społeczne, które w Programie nie uwzględniają udziału organizacji pozarządowych. Na te działania jest duże zapotrzebowanie ze strony szkół. Z licznych badań wiadomo też, że efekty tego rodzaju oddziaływań przenoszą się na dorosłych członków rodzin uczestniczących w programie uczniów.

Cel szczegółowy 7.1.

Wypracowanie nowych rodzajów świadczeń zdrowotnych finansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia skierowanych do ofiar przestępstw seksualnych.

W nawiązaniu do wyroku ETPC w sprawie P. i S. przeciwko Polsce podkreślenia wymaga, że opracowywany pakiet świadczeń przysługujących ofierze przemocy seksualnej powinien obejmować nie tylko możliwość bezpłatnego wykonania testu zarażenia wirusem HIV, ale także możliwość podjęcia niezwłocznej profilaktyki poekspozycyjnej HIV oraz skorzystania ze środków antykoncepcji doraźnej (stosowanej w ciągu 72 godzin po stosunku). Niezbędne jest również zapewnienie, aby pacjentka-ofiara zgwałcenia otrzymywała pełną informację

dotyczącą jej praw (ze szczególnym uwzględnieniem możliwości skorzystania z antykoncepcji doraźnej oraz pouczeniem o prawnej dopuszczalności przerwania ciąży powstałej w wyniku przestępstwa).

IV. Obszar: Równe traktowanie w systemie edukacji.

Uwagi wstępne

Przy omawianiu podstawy prawnej w tym zakresie należy uwzględnić art. 10c CEDAW w brzmieniu: „likwidacja wszelkich stereotypowych koncepcji pozycji mężczyzny i kobiety na wszystkich szczeblach nauczania i we wszystkich rodzajach kształcenia (...), a zwłaszcza przez rewizję podręczników i programów szkolnych oraz dostosowanie metod pedagogicznych”.

W całym obszarze pominięto cel promowania równego traktowania na poziomie akademickim, uwzględniając w tym aspekcie jedynie zmniejszenie barier w systemie edukacji dla osób z niepełnosprawnością oraz mniejszości narodowych i etnicznych (cel szczegółowy 1.3.) oraz równy dostęp do edukacji na poziomie wyższych uczelni oraz w Krajowej Szkole Administracji Publicznej niezależnie od wieku (cel szczegółowy 1.5.). Pominięto natomiast np. kwestię molestowania seksualnego na uczelniach wyższych czy promowanie tworzenia na uczelniach wyższych odpowiednich organów jak np. Komisja ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji na Uniwersytecie Warszawskim.

Autorzy Programu nie zauważyli, że obecnie obowiązują nowe przepisy dotyczące programów nauczania. Ministerstwo Edukacji Narodowej jest jedynie autorem podstawy programowej, natomiast autorami programów nauczania są nauczyciele. Rada pedagogiczna szkoły zatwierdza szkolny zestaw programów nauczania, które muszą uwzględniać podstawy programowe. Nie ma zatem centralnie ustalanych programów nauczania. Wszelkie działania wobec autorów programów nauczania są działaniami wobec nauczycieli i Rad Pedagogicznych. Jako takie skutecznie mogą być zrealizowane przy udziale systemu doskonalenia nauczycieli, a takich działań jest brak w projekcie Krajowego Programu.

We wstępie użyto szeregu sformułowań, które można potraktować jako postulaty. Niestety nie można z tekstu wyczytać wobec kogo są formułowane i jaki mógłby być skutek ich spełnienia. Między innymi, nie jest jasne kto ma być

adresatem, a kto wykonawcą „Edukacji antydyskryminacyjnej” jako „świadomego działania podnoszącego wiedzę, umiejętności i wpływającego na postawy...” (str. 82) oraz dla kogo „Kluczowe jest postrzeganie zjawiska dyskryminacji nie tylko poprzez pryzmat osoby dyskryminowanej...” (str.82/83) i co z tego postrzegania ma wynikać.

Cel szczegółowy 1.1.

Diagnoza przyczyn utrzymywania się treści niezgodnych z zasadą równego traktowania w procesie edukacji.

W opisie celu obok treści należy zwrócić uwagę na metody nauczania.

Cel szczegółowy 1.2.

Propagowanie i upowszechnianie treści dotyczących równego traktowania w programach szkolnych, materiałach edukacyjnych i dydaktycznych.

Proponujemy uzupełnić działania o promocję zapisów CEDAW (ze szczególnym uwzględnieniem zobowiązania Rządu wynikającego z art. 10c).

Cel szczegółowy 1.4.

Ułatwienie awansu edukacyjnego dla dzieci migrantów oraz mniejszości narodowych i etnicznych, w tym dzieci romskich.

Proponujemy uzupełnienie działań o poprawę funkcjonowania asystentów cudzoziemskich.

Cel szczegółowy 1.7.

Poprawa dostępności do lekcji etyki i religii mniejszościowych w szkołach.

Potrzeba podjęcia przez władze działań zmierzających do zwiększenia dostępności lekcji etyki wynika z konieczności implementacji wyroku ETPCz w

sprawie Grzelak przeciwko Polsce (wyrok z dnia 10 czerwca 2010r., sprawa nr 7710/02). Należy jednak poddać w wątpliwość, czy forma zajęć prowadzonych przez Internet umożliwi uczestnikom swobodną dyskusję i czy stworzy dogodną płaszczyznę kontaktu, tak aby uczniowie mogli w nieskrępowany sposób podejmować dialog i wyjaśnić swoje wątpliwości. W tym celu, konieczne byłoby stworzenie we wszystkich szkołach odpowiedniego zaplecza technicznego, obejmującego m.in. specjalnie wydzielone pomieszczenia, łącze internetowe o odpowiedniej transmisji danych, system kamer i głośników internetowych itp., tak aby prowadzenie zajęć z etyki odbywało się w sposób w pełni rzetelny i profesjonalny. Pragniemy również zauważyć, że w przypadku zajęć z etyki dyskusja uczniów i rówieśników z nauczycielem jest niezwykle istotna.

V. Obszar: Równe traktowanie w systemie ochrony zdrowia

Uwagi wstępne

Po pierwsze, zwracamy uwagę, że przywołana w projekcie Programu Ustawa o zakładach opieki zdrowotnej już nie obowiązuje, a obecną relewantną regulacją jest ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2011 r. nr 112, poz. 654).

Zdaniem Koalicji na Rzecz Równych Szans, temat dostępu kobiet do ochrony zdrowia został potraktowany niezwykle wąsko, choć prawa reprodukcyjne są jednym z najbardziej palących obszarów naruszeń w Polsce. Przymusowe kontynuowanie ciąży nie jest również rozpoznane jako forma przemocy. W diagnozie sytuacji brakuje, m.in. podniesienia problemu ograniczonej dostępności antykoncepcji, w tym dla młodych kobiet i ograniczonego dostępu do świadczeń z zakresu planowania rodziny. W ocenie Koalicji na Rzecz Równych Szans przy omawianiu dostępu do ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnościami całkowicie pominięto szczególne potrzeby kobiet w tym zakresie, w tym jeśli chodzi o dostęp do świadczeń ginekologicznych. Ta problematyka została szerzej omówiona w raporcie alternatywnym z wykonania postanowień CEDAW.

Cel szczegółowy 1.1.

Opracowanie i uruchomienie skutecznej procedury kierowania pacjentek do placówek, które realizują przepisy obowiązującej ustawy.

Zdecydowany sprzeciw budzi takie ujęcie działania. Po pierwsze, każda placówka z oddziałami ginekologiczno-położniczymi finansowanymi z NFZ musi gwarantować dostęp do wszystkich legalnych w świetle polskiego prawa świadczeń. Po drugie, tego typu interpretacja przepisów prawa stawia kobietę w jeszcze gorszej sytuacji w kontekście egzekwowania prawa do legalnego przerwania ciąży. Zdecydowanie apelujemy o usunięcie tego działania. Uregulowanie klauzuli sumienia oraz jej faktyczna realizacja przez lekarzy ogranicza dostęp do świadczeń zdrowotnych, przede wszystkim przerywania ciąży. Zdecydowanie należy poczynić zmiany w tym zakresie. W proponowanym Programie proponuje się wykreślenie z przepisu art. 39 obowiązku lekarza polegającego na wskazaniu innego lekarza, który wykona świadczenie. Wprowadzony jest też pomysł, aby uruchomić specjalną procedurę, która miałaby gwarantować otrzymanie świadczenia w sytuacji, gdy lekarz go odmawia. Nie wskazane jest jednak, jakim aktem prawnym ta procedura miałaby być wprowadzona. Określenie zaś, że miałaby na celu kierowanie do odpowiednich „placówek” sugeruje, że dopuszczalne byłoby, aby całe placówki mogły nie wykonywać określonych procedur (przerwania ciąży) na mocy klauzuli sumienia. Jest to wypaczenie idei klauzuli sumienia, która jest prawem indywidualnym i dotyczącym konkretnego lekarza. Propozycja zawarta w dokumencie wydaje się zatem niejako „pomieszczeniem” dwóch zakresów regulacji. Z jednej strony odnosi się do indywidualnego prawa lekarza, a drugiej do wypracowania jasnej procedury, w ramach której kobiety nie byłyby pozbawiane należnych im świadczeń zdrowotnych (nie tylko legalnej aborcji) z zakresu zdrowia reprodukcyjnego. Nie jest sprecyzowane, jaka miałaby to być procedura. Wobec takiego braku, sama deklaracja usunięcia zobowiązania lekarza do wskazania innego lekarza bądź placówki, wydaje się nie tylko niewystarczająca, ale też bardzo ryzykowna. Co więcej – dana placówka może odmówić świadczeń, których nie obejmuje jej kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia. Taka odmowa nie jest w żaden sposób związana z regulacjami dotyczącymi sumienia poszczególnych lekarzy.

W odniesieniu do zdiagnozowanego problemu skutecznej realizacji świadczeń przyznanym na mocy ustawy z dnia stycznia 1993 roku o planowaniu rodziny należy wskazać, że trudności z wyegzekwowaniem legalnego zabiegu przerwania ciąży nie

ogranicza się jedynie do problemu nieprawidłowego korzystania przez personel medyczny z instytucji tzn. „klauzuli sumienia”. Zgodnie z tezami ETPC wyrażonymi w wyrokach Tysiąc przeciwko Polsce (wyrok z dnia 20 marca 2007 roku, nr skargi 5410/03), R.R przeciwko Polsce (wyrok z dnia 26 maja 2011, nr skargi 27617/04), P. i S. przeciwko Polsce (wyrok z dnia 30 października 2012 roku, nr skargi 57375/12) źródłem problemu jest restrykcyjny charakter ustawodawstwa antyaborcyjnego w połączeniu z surowymi sankcjami prawnokarnymi grożącymi za przerwanie ciąży z naruszeniem warunków w/wym. ustawy. W efekcie, powstaje zjawisko tzw. „efektu mrożącego” polegające na tym, że lekarze obawiają się przeprowadzania nawet medycznie uzasadnionych i prawnie dopuszczalnych zabiegów.

Należy również wskazać, że poprawienie dostępności świadczeń z zakresu zdrowia reprodukcyjnego wymaga również nowelizacji przepisów ustawy o prawach pacjenta i rzeczniku praw pacjenta w zakresie instytucji „sprzeciwu wobec orzeczenia lekarza”. W szczególności zaleca się skrócenie terminu rozpatrywania sprawy przez komisję lekarską oraz obowiązku przedstawienia przez pacjentka pełnej dokumentacji medycznej i wskazanie podstawy prawnej, z której pacjent wywodzi swoje prawa.

Rekomendujemy zatem, aby w Programie znalazło się jasne sprecyzowanie charakteru proponowanego uregulowania (ustawowo w przepisach o zawodzie lekarza, czy za pomocą rozporządzenia) oraz instytucji czuwającej nad prawidłowym stosowaniem przepisów (Narodowy Fundusz Zdrowia, Rzecznik Praw Pacjenta, Konsultant Krajowy i Konsultacji Wojewódzcy w dziedzinie ginekologii i położnictwa). Zwracamy uwagę na niewystarczającą diagnozę problemów w zakresie zdrowia. Pominięty został szerszy niż klauzula sumienia zakres problemów z dostępem do legalnych zabiegów przerywania ciąży oraz zupełnie pominięto kwestę dostępu do antykoncepcji. Brak jest też w związku z tym w proponowanym Programie odniesień do problematyki zapewnienia skutecznego środka odwoławczego dla kobiet, które zostały pozbawione dostępu do przysługujących im zgodnie z obowiązującym prawem świadczeń z zakresu zdrowia reprodukcyjnego oraz poprawy regulacji w zakresie prawa pacjenta do sprzeciwu wobec opinii lub orzeczenia lekarza. Taki stan rzeczy może wynikać z faktu, że w ustawie o wdrożeniu niektórych przepisów UE w zakresie równego traktowania nie jest zapewniona ochrona przed dyskryminacją ze względu na płeć w obszarze zdrowia. Być może stąd wynika pominięcie. Z drugiej strony mówi się w programie o aborcji i problemach z klauzulą sumienia pomimo tego, że

ustawa kobiet w sferze zdrowia przed nierównym traktowaniem nie chroni. Skoro zatem jest miejsce w programie na planowanie działań związanych z klauzulą sumienia w zakresie dostępności aborcji (naszym zdaniem słusznie, bo jest to realny problem), to powinno być też miejsce na analizę w zakresie dostępności antykoncepcji hormonalnej, która dotyczy kobiet (brak refundacji, problemy z uzyskaniem recepty, nierzadko problemy z zakupieniem środka w aptece) oraz zabiegów legalnej aborcji (które to problemy wykraczają znacznie poza kwestie klauzuli sumienia).

Nie zmienia to jednak faktu, że w ustawie o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania brak jest ochrony prawnej kobiet doświadczających nierównego traktowania właśnie w obszarze zdrowia. Pomimo tego, że w międzynarodowym dyskursie praw człowieka od dawna ugruntowana jest opinia, że wszelkie naruszenia praw kobiet w sferze ich zdrowia reprodukcyjnego (szczególnie w dostępie do aborcji) stanowią nierówne traktowanie ze względu na płeć, w Polsce wciąż problematyka ta nie jest objęta regulacjami antydyskryminacyjnymi. Pominięcie płci jako przesłanki dyskryminacji w obszarze zdrowia jest jednym z tych istotnych pominięć w ustawie, które powinny podlegać nowelizacji.

Postulujemy uwzględnienie następujących działań:

1. Dokonanie monitoringu dostępności świadczenia legalnego przerywania ciąży w placówkach finansowanych przez NFZ. W przypadku, gdy dana placówka (oddział ginekologiczno-położniczy) nie wykonuje jakiegokolwiek legalnego świadczenia, wsparcie NFZ powinno zostać wycofane.
2. Włączenie do Ustawy o planowaniu rodziny (...) definicji zdrowia, opracowanej przez Światową Organizację Zdrowia, w celu eliminacji zjawiska arbitralnego oceniania ryzyka dla zdrowia i życia kobiety związanego z kontynuowaniem ciąży.
3. Dokonanie monitoringu skuteczności mechanizmu sprzeciwu wobec opinii lekarza, wprowadzonego na mocy wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Alicji Tysiiąc przeciwko Polsce.

Cel szczegółowy 3.1.

Poprawa dostępu do adekwatnej kulturowo opieki ginekologicznej dla kobiet starających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce.

Istnieje konieczność podniesienia standardów opieki medycznej w stosunku do migrantów ogólnie, nie tylko kobiet uchodźczyń, np. poprzez zobowiązania MZ do wydania wytycznych w sprawie postępowania z pacjentem „odmiennym kulturowo”

Cel szczegółowy 4.1.

Wzrost stanu wiedzy na temat osób LGBT wśród osób pracujących w ochronie zdrowia.

Należałoby rozważyć w procesie uwzględniania w ramowych programach kształcenia w zakresie studiów lekarskich treści dot. orientacji seksualnej oraz tożsamości płciowej konsultacje w zakresie materiałów edukacyjnych z organizacjami pozarządowymi jako podmiotami wskazanymi do współpracy.

Niezbędne, naszym zdaniem, jest włączenie do Krajowego Programu problematyki interseksualności, szczególnie gdy ma on dotyczyć zmian w ramowych programach kształcenia w zakresie studiów lekarskich. Osoby interseksualne, często nazywane hermafrodytycznymi, wciąż spotykają się z niehumanitarnym traktowaniem, gdyż w Polsce nie ma jasnych regulacji, które zabraniałyby tzw. "chirurgii korekcyjnej" na noworodkach, które urodziły się z genitaliami utrudniającymi zakwalifikowanie ich do płci męskiej bądź żeńskiej.

VI. Obszar: Równe traktowanie w dostępie do dóbr i usług

Uwaga wstępna

Uwzględnienia w części wstępnej wymaga fakt, że głównym problemem migrantów jest nieprzystosowanie urzędów, brak kompetencji językowych i międzykulturowych urzędników, natomiast sprawy związane z pozyskiwaniem nr PESEL, transliteracja czy przewlekłość wydawania kart to kwestie poboczne. Podkreślenia wymaga, że realnym problemem cudzoziemców jest dostęp do mieszkalnictwa.

Cel 1.1.

Przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych poprzez ograniczenie barier uniemożliwiających im właściwe funkcjonowanie w przestrzeni publicznej.

Należy włączyć organizacje pozarządowe w działania dot. pkt. 1 harmonogramu tj. włączenie do prawa budowlanego projektowania uniwersalnego jako realizacji zapisów Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych jako „wskazany do współpracy”.

Cel główny 2.

Poprawa w zakresie rozwiązań wspomagających osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej ze względu na wiek, niepełnosprawność, chorobę oraz osoby posiadające status uchodźcy.

Należy rozszerzyć katalog grup chronionych o osoby o niskim statusie materialnym, które stanowią w obecnym stanie prawnym grupę posiadającą pewne uprawnienia socjalne, jednak warto zastanowić się również nad innymi rozwiązaniami. Włączyć pod ochronę należy również osoby nie posiadające statusu uchodźcy, a stanowiące mniejszości narodowe, etniczne, rasowe. Należy również zastąpić słowo „choroba” wyrażeniem „stan zdrowia”, który jest pojęciem szerszym i pozbawionym elementu stygmatyzującego.

Cel szczegółowy 5.1.

Zwiększenie liczby kobiet w Parlamencie i we władzach samorządowych.

Z uwagi na nieskuteczność ustawy kwotowej (w wyniku mechanizmów opisanych w diagnozie) oraz zobowiązania Rządu wynikające z ratyfikacji CEDAW (w tym w zakresie wprowadzania tymczasowych zarządzeń specjalnych w celu faktycznego wyrównywania szans kobiet i mężczyzn) postulujemy uzupełnić

działania o „Przyjęcie ustawy parytetowej z systemem suwakowym tj. naprzemiennym umieszczaniem kobiet i mężczyzn na listach wyborczych”.

Cel główny 8.

Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, pochodzenie narodowe i etniczne, niepełnosprawność oraz orientację seksualną w mediach.

Postulujemy o uzupełnienie tytułu celu o przesłankę tożsamości płciowej.

Cel szczegółowy 8.1.

Zmiana stereotypowego i dyskryminującego wizerunku osób należących do grup narażonych na dyskryminację w przekazie medialnym.

Planowane działania należałoby uzupełnić o następujące punkt:
„Monitorowanie treści emitowanych przez media publiczne pod kątem występowania szkodliwych stereotypów i dyskryminacji”. Podmiotem odpowiedzialnym za realizację zadania powinna być Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.